

Aanval op de verdediging

Citation for published version (APA):

Mols, G., & Spronken, T. (1996). Aanval op de verdediging: Bespiegelingen over advocaten en criminaliteit en de verdediging in strafzaken. *Advocatenblad*, 12, 506-513.

Document status and date:

Published: 07/06/1996

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Kritisch is Brunner in zijn noot onder het arrest waarin hij verzucht dat nu de stadse onwetendheid ook voor het platteland als maatstaf voor maatschappelijke zorgvuldigheid lijkt te zijn aanvaard. Hij wijst op een discrepantie tussen dit arrest en Hoge Raad 8.1.1982, NJ 1982 nr. 614 (dorpshuis Kamerik).

Toen werd wel aansprakelijkheid aangenomen voor het neerzetten van een vuilniszak met onbekende inhoud; die onbekende inhoud bleek onder meer te zijn een fles met

natronloog. De natronloog spoot in het gezicht van de vuilnisman waardoor deze aan één oog blind werd.

Een ongeluk zit in een klein hoekje, dat bewijst de zaak van de boswandeling; van een viertal wandelende jongens schoot er één tegen een tak die terugzwiept en terecht komt in het oog van één van de andere

jongens. Van baldadigheid is geen sprake. De Hoge Raad neemt kennelijk aan dat er in het algemeen geen norm is die het verbiedt om tegen een tak te schoppen. De mate van waarschijnlijkheid dat zich een ongeval als het onderhavige zou voordoen, was niet zo groot dat de 'dader' zich van die schop had behoren te onthouden. Dus onrechtmatigheid was opnieuw niet aan de orde (Hoge Raad 9.12.1994, VR 1995 nr. 98).

Ook het enkele feit dat men door een bepaalde gedraging het gevaar voor verkeersongevallen in het algemeen vergroot, leidt niet tot aansprakelijkheid wanneer het gevaar zich inderdaad in de vorm van een ongeval verwezenlijkt. In de kwestie waarin dit werd overwogen, ging om een aanhangwagen die ten opzichte van de trekker breder was en daardoor uitstak hetgeen door een andere weggebruiker niet werd opgemerkt (Hoge Raad 23.6.1995, NJ 1995 nr. 730).

Smakelijk tenslotte is de kwestie van de bijenpoep (officieel ook wel genoemd: 'bijenspat'). Door die bijenspat werden naburige broeikassen verontreinigd hetgeen leidde tot lichtverlies en dus tot produktieverlies. Gezien de aard en de ernst van de verontreiniging kon niet van onrechtmatig gedrag worden gesproken (Hoge Raad 28.4.1995, NJ 1995 nr. 513).

"Zwiepende tak"

Aanval op de verdediging

Bespiegelingen over advocaten en criminaliteit en de verdediging in strafzaken.

Gerard Mols
Hoogleraar bij de
vakgroep Strafrecht en
Criminologie Rijks-
universiteit Limburg

Taru Spronken
Advocaat verbonden
aan de Advocaten-
praktijk Rijksuniversiteit
Limburg

Inleiding, een inbeslagneming op een advocatenkantoor

Op 12 en 13 februari 1996 werden bij het kantoor Sjöcrona Van Stigt de Roos & Pen stukken in beslag genomen die een tot de Rotterdamse vestiging van dit kantoor behorende advocaat B.C.W van Eijck in bewaring had gekregen van zijn cliënt, een van corruptie verdachte politieagent. Aangezien een deel van deze stukken volgens Van Eijck van belang waren voor de verdediging, wilde hij deze alleen aan justitie afgeven, indien hij de verzekering zou krijgen dat deze stukken aan het procesdossier zouden worden toegevoegd. Dat weigerde de officier en de rechter-commissaris nam de stukken in beslag. Van Eijck en zijn kantoor kregen een negatieve pers: koppen als 'Huiszoeking op advocatenkantoor' suggereren betrokkenheid van dit kantoor bij criminele handelingen. Bovendien zullen cliënten niet zo blij zijn met het idee dat misschien ook hun vertrouwelijke gegevens, die bij dit kantoor berusten, bij de huiszoeking¹ zijn meegenomen. Deze negatieve pers, die mede door een

persbericht van het OM werd gevoed waarin de indruk werd gewekt dat Van Eijck regen de uitdrukkelijke wens van zijn cliënt weigerde de betreffende stukken af te geven, geeft een te simpele voorstelling van zaken. De juridische casus die aan dit voorval ten grondslag ligt werpt gecompliceerde vragen op omtrent de geheimhoudingsplicht van de advocaat en de positie van de verdediging in strafzaken. Het voorval staat niet op zichzelf.

De positie van de advocatuur is onderdeel van de discussie over de effecten op het strafproces van proactieve opsporingsmethoden en over de vraag hoe en in welke mate de samenleving zich dient te wapenen tegen de georganiseerde misdaad. De Orde van Advocaten neemt deel aan de Stuurgroep Beroepsmoraal en Misdaadpreventie, die tot doel heeft 'de weerbaarheid van bedrijfsleven, overheid en vrije beroepen tegen van buiten komende criminaliteit te vergroten door middel van een bewustwordingsproces'². Een van de gevolgen van deze algehele 'battle against crime' is dat ook van de advocatuur wordt verlangd een bijdrage te leveren aan de bestrijding van deze vorm van

- 1 Tot een echte huiszoeking is het overigens niet gekomen: de stukken die de RC in beslag wilde nemen zijn gedeeltelijk vrijwillig afgegeven en gedeeltelijk aangewezen door de aanwezige advocaten, maar uitdrukkelijk niet vrijwillig overhandigd aan de RC en onder protest van de aanwezige advocaten door de RC in beslag genomen.
- 2 T. de Waard, Richtlijnen ter voorkoming van de betrokkenheid van de advocaat bij criminele handelingen, NJB 1994, p. 1442.

De positie van de verdediging in het strafproces is ingebed in de aard van het strafproces dat in Nederland als 'gematigd accusatoir' wordt gekenschetst

misdaad en in het verlengde daarvan ligt de constatering dat de geheimhoudingsplicht en het verschoningsrecht van de advocaat niet meer vanzelfsprekend worden gevonden.

De hierna volgende bespiegelingen beogen een bijdrage te zijn aan de discussie over de positie van de verdediging in strafzaken in het licht van een kennelijk dominante opvatting dat de raadsman in strafzaken vooral wordt gezien als een verlengstuk van zijn cliënt. Die visie heeft gevolgen voor de wettelijke mogelijkheden van de raadsman in strafzaken en voor de ruimte die de verdediging in strafzaken voor zichzelf opeist om naar behoren te functioneren. De opvatting dat de raadsman vooral verlengstuk is van zijn cliënt manifesteert zich in incidenten zoals in de inleiding beschreven en dreigt met de voorstellen van de Commissie-Van Traa verder geïnstitutionaliseerd te worden.

De verdediging langs de lijn

De Commissie-Van Traa heeft zich in haar parlementair onderzoek en rapport gebogen over een van de belangrijkste hedendaagse problemen in het strafproces: de normering van en de controle op opsporingshandelingen. Opvallend is dat de advocatuur c.q. de verdediging, als een van de actoren in het strafproces, in het rapport van de Commissie-Van Traa nauwelijks in het vizier komt als een partij, die een functie vervult bij de controle van opsporingsbevoegdheden, die de individuele belangenbehartiging van de verdachte overstijgt. De Commissie-Van Traa is weliswaar van mening dat alle opsporingshandelingen en methoden in het procesverbaal moeten worden verantwoord en in het openbaar ter terechtzitting moeten kunnen worden bediscussieerd en beoordeeld. Maar indien de officier van justitie vreest voor bedreiging van personen of meent dat er zware opsporingsbelangen worden geschaad, wordt voor een semi-geheim traject gekozen, dat lijkt op de procedure die gehanteerd wordt bij de bedreigde getuige: alleen de RC of de rechter wordt in de gelegenheid gesteld om de opsporingshandelingen te toetsen. De verdediging staat daarbij buiten spel en moet er maar op vertrouwen dat die toetsing correct geschiedt. Deze 'oplossing' is typerend voor het Nederlandse strafproces. De mogelijkheid van de verdachte zich te verdedigen wordt weliswaar aangemerkt als een grondrecht en noodzakelijk voor een eerlijk proces, maar als het spannend wordt moet het belang van de verdediging wijken voor het belang van de opsporing en berechting. Opvallend is daarbij dat deze belangenafweging al bij voorbaat wordt geïnstitutionaliseerd door deze in een wettelijke regeling vast te leggen³, waardoor er vrij gemakkelijk en zonder veel nadere motivering kan worden gekozen voor het belang van opsporing en

vervolgning. De rechters worden immers door de wettelijke regeling gelegitimeerd informatie aan de verdediging te onthouden.

Hand in hand met deze benadering van de verdediging gaat de opvatting dat de advocaat eerder als handlangster moet worden beschouwd van zijn verdachte cliënt, dan als partij in het strafproces die vanuit het belang van de verdachte een eigen taak heeft in de controle van het overheidsoptreden en de waarheidsvinding in het strafproces. Het gegeven dat in het onderzoek van de Commissie-Van Traa de advocatuur alleen bekeken is vanuit het gezichtspunt in hoeverre zij als beroepsgroep betrokken is bij de georganiseerde misdaad en de richtlijnen van de Commissie-Bruyninx⁴ ter voorkoming van betrokkenheid van de advocaat bij criminele handelingen zijn voorbeelden van deze visie op de positie van de advocaat in strafzaken.

De structuur van ons strafproces

Om de oorzaak van deze ontwikkeling te kunnen analyseren moet worden teruggekoppeld naar de structuur van ons strafproces.

De positie van de verdediging in het strafproces is uiteraard ingebed in de aard van het strafproces dat in Nederland als 'gematigd accusatoir' wordt gekenschetst. Het vooronderzoek is inquisitoir en hierin is de verdachte meer object van onderzoek dan procespartij. Naarmate de terechtzitting nadert wordt de procedure redelijk accusatoir van karakter. De verdachte moet dan in principe dezelfde bevoegdheden hebben als de vervolgende instantie⁵. De bevoegdheden van de raadsman/vrouw zijn gekoppeld aan die van de verdachte⁶ hetgeen inhoudt dat de verdediging in principe pas kan optreden als aan de verdachte als procespartij bevoegdheden worden toegekend. Feitelijk kan de verdediging pas werkelijk actief worden in de laatste fase van de vervolging en op momenten waar de toepassing van vrijheidsbenemende dwangmiddelen door de rechter geroetst worden. Gedurende de proactieve fase van het opsporingsonderzoek komt de raadsman/vrouw er al helemaal niet aan te pas om de voor de hand liggende reden dat de (potentiële) verdachte zich meestal niet bewust is van het feit dat hij subject van onderzoek is en ook niet om rechtsbijstand vraagt. Als de advocaat al in de proactieve-fase geconsulteerd wordt dan is dat meestal door een cliënt die meent subject te zijn van een pro-actief onderzoek⁷.

De accusatoire invloed van het EVRM

Hoewel in art. 6 van het EVRM geen keus wordt gemaakt voor een accusatoire of inquisitoire procesvorm kan worden vastgesteld dat door de rechtspraak van het Europese Hof

3 Naar analogie van de wettelijke regeling ten aanzien van de bedreigde getuige in de artt. 226a-226f Sv, stelt de Commissie-Van Traa een regeling voor dat informatie uit de opsporingsfase geheim kan blijven. Inzake opsporing, p. 458-459.

4 Richtlijnen ter voorkoming van betrokkenheid van de advocaat bij criminele handelingen (ook wel Richtlijnen van de Commissie-Bruyninx genoemd), *Advocatenblad* 1995, p. 809-814.

5 G.J.M. Corstens, *het Nederlands strafproces*, 1996, p. 7-8; T.M. Schalken, *Strafrecht als systeem van rechtsbetrekkingen*, 1987.

6 Zie bijv. artt. 50, 51 in samenhang met de artt. 28 en 30 Sv.

7 Dan kunnen er ethische/gegedragsrechtelijke problemen ontstaan; zie hierna de bespreking van situaties waarin advocaten 'verwijbaard' betrokken zouden kunnen worden bij criminele activiteiten.

Wat echter blijkt, is dat deze accusatoire tendensen zich moeilijk laten implementeren in het Nederlands strafprocesrecht

voor de Rechten van de Mens een 'accusatoire' invloed wordt uitgeoefend op het Nederlandse strafproces, in die zin dat bij de bewijsgaring de rechten van de verdediging dienen te worden gerespecteerd en de verdachte recht heeft op rechtsbijstand in die fasen van het strafproces die cruciaal (kunnen) zijn voor het verdere verloop en de uitkomst van de strafprocedure, waardoor art. 6 EVRM ook van toepassing kan zijn in het vooronderzoek. Zo werd de gebruikmaking van anonieme getuigen voor het bewijs aan banden gelegd en herhaalt het EHRM keer op keer dat het bewijs in principe op de terechtzitting in bijzijn van partijen met het oog op een procedure op tegenspraak ten overstaan van de rechters die over een zaak moeten beslissen, dient te worden gepresenteerd. Ook acht het EHRM reeds gedurende het politieverhoor rechtsbijstand aan de verdachte geboden⁸.

Wat echter blijkt, is dat deze accusatoire tendensen zich moeilijk laten implementeren in het Nederlandse strafproces. Voorbeelden hiervan zijn de wetgeving inzake bedreigde getuigen (art. 226a–226f Sv) waarin een uitzonderingssituatie is gecreëerd op het recht van de verdediging getuigen op de zitting te ondervragen en het feit dat ondanks de mening van vele auteurs dat de advocaat tot het politieverhoor zou moeten worden toegelaten dit in de praktijk nog steeds niet wordt toegestaan⁹. Op zichzelf is dat ook niet zo verwonderlijk. Accusatoire en inquisitoire processvormen staan immers niet los van een historisch gegroeide structuur van het justitiële apparaat en het gezag dat de daarbij betrokken overheidsfunctionarissen hebben. Een van de pijlers van de bewijsgaring in ons strafproces vormen de processen-verbaal van opsporingsambtenaren, in wier integriteit tot voor kort – gelet op alle commotie ontstaan voor en tijdens het onderzoek van de parlementaire enquête Commissie-Van Traa – een vrijwel onbegrensd vertrouwen bestond. Ook als dat vertrouwen door de bevindingen van de Commissie-Van Traa enigszins is geschokt, wordt er niet aan gedacht om aan de bewijskracht van processen-verbaal van politie te tornen¹⁰.

In de Angelsaksische stelsels die accusatoir van aard zijn, zoals bijvoorbeeld de Verenigde Staten, bestaat er een fundamenteel wantrouwen in het optreden van overheidsfunctionarissen en een antipathie tegen hiërarchisch en bureaucratisch gestructureerde justitiële organen, zoals het OM en de rechterlijke macht in Nederland. Dit blijkt uit de betrokkenheid van de gewone burger in de juryrechtspraak, het feit dat veel rechters niet worden benoemd maar gekozen, de mogelijkheid voor advocaten om zowel als advocaat voor de verdediging als voor de vervolgende instantie op te treden en een veel sterkere concentratie op de behandeling ter terechtzitting, waar de resultaten

van het vooronderzoek allemaal opnieuw bewezen moeten worden en waarin processen-verbaal van vooronderzoeken maar zelden tot het bewijs worden toegelaten. Door deze concentratie op het onderzoek ter terechtzitting heeft de verdediging een sterkere positie, hetgeen geresulteerd heeft in actievere raadslieden als het aankomt op het verzamelen van ontlastend materiaal voor de verdachte¹¹.

De gevolgen van pro-actieve opsporing voor de verdediging

Kenmerkend voor de huidige situatie in Nederland is dat de pro-actieve opsporingsmethoden, waarvan infiltratie een van de belangrijkste exponenten is, die zijn overgewaaid uit de Verenigde Staten, deel uit zijn gaan maken van het opsporingsonderzoek in ons strafproces, terwijl de processuele garanties voor de verdachte, zoals die in de Verenigde Staten (in principe¹²) gelden, niet zijn overgenomen, waardoor het evenwicht tussen vooronderzoek en eindonderzoek uit het lood is geslagen ten gunste van het vooronderzoek. Dit verstoorde evenwicht dient ons inziens hersteld te worden door een combinatie van elkaar aanvullende en versterkende maatregelen zoals de regulering van opsporingsmethoden zoals voorgesteld door de Commissie-Van Traa, adequate sanctiëring van overschrijdingen door opsporingsambtenaren van bevoegdheden, een transparanter onderzoek ter terechtzitting (geen geheime circuits), een meer kritische houding van de rechterlijke macht ten aanzien van de handelingen van opsporingsambtenaren, en een sterkere positie van de verdediging om die kritische houding te stimuleren en te voeden. Met regulering van opsporingsmethoden alleen zijn we er nog niet, zolang ter terechtzitting alle bewijsmateriaal vrijwel kritiekloos geconsumeerd wordt door de rechter en de raadsman/vrouw hierbij (soms noodgedwongen) berustend achteroverleunt. Dit vereist een verandering van mentaliteit bij alle betrokken procespartijen (OM, RM en advocatuur), waarbij ook de advocatuur de hand in eigen boezem moet steken. Want op de wijze waarop de advocatuur zich in het debat over de crisis in de opsporing heeft opgesteld, kan ook kritiek worden uitgeoefend. Het is op zichzelf juist dat een aantal misstanden uit de IRT-affaire aan het licht is gebracht door alerte advocaten, maar uit bijvoorbeeld de reactie op beschuldigingen in de richting van de advocatuur van betrokkenheid bij de georganiseerde criminaliteit en de maatregelen die daarop binnen de Orde zijn genomen kan worden afgeleid dat de houding van de Balie als zodanig vrij defensief is, terwijl een actievere inbreng voor wat betreft de positie van de verdediging ten aanzien van de problemen in ons huidige strafproces noodzakelijk is.

8 Zie de arresten van het EHRM in de zaken Imbrosia, EHRM 24 november 1993, NJ 1994, 485 en Murray, EHRM 8 februari 1996, nog niet gepubliceerd maar besproken in: Tatu Spronken, Nemo tenetur, zwijgrecht en advocatenbijstand bij het politieverhoor: de zaak Murray, *Advocatenblad* 1996, p. 420–424.

9 In Melai e.a., Het wetboek van strafvordering, aantekening 5 bij artikel 28 wordt gekonkludeerd dat het wenselijk is, dat de verdachte bij politieverhoren gebruik kan maken van rechtsbijstand van een raadsman. Zie ook C. Fijnaut, De toelating van raadslieden tot het politiele verdachtenverhoor, 1987, de uitgebreide literatuurverwijzing Melai e.a., Het wetboek van strafvordering, supplement 53, aantekening 5 bij artikel 28 en P.M. van der Kruijs, Kanttekeningen bij de invezekeringstelling, *Advocatenblad* 1995, p. 943.

10 Zie de aanbevelingen van de Commissie-Van Traa in het eindrapport Inzake opsporing, p. 418 e.v.

11 Zie voor een vergelijking van de continentale en angelsaksische stelsels M.R. Damaska, *The Faces of Justice and State Authority*, 1986.

12 Wij realiseren ons dat het door *plea bargaining* of gebrek aan middelen van de verdachte in veel zaken feitelijk niet tot een volwaardig proces komt.

Illustratie: F. Tlanus

De advocatuur zal zich moeten bezinnen op de mogelijkheden de positie van de verdediging te versterken door – deze opsomming is verre van volledig – actie te ondernemen ten aanzien van bijvoorbeeld het feit dat advocaten nog steeds niet worden toegelaten tot het politieverhoor, het creëren van waarborgen dat advocaten zoveel mogelijk het recht verkrijgen aanwezig te zijn bij de vergaring van bewijsmateriaal in het vooronderzoek zoals het horen van getuigen door de politie cq. zich hard moeten maken voor de afschaffing van de mogelijkheid van een parallel opsporingsonderzoek tijdens het GVO en het toekennen van zelfstandige bevoegdheden aan de verdediging om bewijsmateriaal aan de stukken te laten toevoegen. Het belang hiervan zal aan de hand van het onderzoek verricht door Van de Bunt ten behoeve van de Commissie-Van Traa en het uitvaardigen van de Richtlijnen van de Commissie-Bruyninckx¹³ en de huiszoeking bij het kantoor van Sjöcrona, van Stigt de Roos en Pen, reeds in de inleiding genoemd, worden besproken.

Aanval op de verdediging

In de zomer 1993 bond Van Dijk, werkzaam bij het Ministerie van Justitie en belast met criminaliteitspreventie, tijdens een lezing voor de Jonge Balie, de kat de bel aan door op te merken dat er bij justitie een lijst zou bestaan van advocaten die betrokken zouden zijn bij de georganiseerde criminaliteit. Deze lijst speelde ook een rol in het onderzoek dat door Van de Bunt in opdracht van de Commissie-Van Traa werd gedaan en resulteerde in 29 gevallen van verwijtbare betrokkenheid van advocaten bij georganiseerde criminaliteit¹⁴. Nog afgezien van de vraag of in alle door van de Bunt gesignaleerde 29 gevallen daadwerkelijk sprake is van verwijtbare betrokkenheid¹⁵ heeft de Orde van Advocaten bij wijze van voorzorgsmaatregel¹⁶ richtlijnen opgesteld ter voorkoming van betrokkenheid van advocaten bij criminele handelingen¹⁷.

Deze richtlijnen vallen uiteen in twee delen. De art. 1 t/m 5 van de richtlijnen hebben betrekking op het screenen van nieuwe cliënten en het onthouden van medewerking aan (financiële) transacties die niets met rechtshulpverlening van doen hebben en alleen lijken te zijn bedoeld voor het afdekken van geldstromen of onwettige praktijken met behulp van het verschoningsrecht en de geheimhoudingsplicht van de advocaat. Het laatste artikel van de richtlijnen heeft betrekking op de honorering van advocaten, die voor een betaling van f 25.000 of hoger steeds giraal dient te geschieden.

Ten aanzien van deze richtlijnen kan worden opgemerkt dat het op zichzelf uiteraard goed is om zich te bezinnen op wijzen waarop ongewenste verstrengeling van de advocatuur met georganiseerde criminaliteit dient te worden voorkomen. Uiteraard dienen advocaten zich niet te lenen voor het doorsluizen van gelden via eigen bankrekeningen of voor handelingen die cliënten evengoed zelf kunnen verrichten en waarvan het onduidelijk is dat de bijstand van een advocaat moet worden ingeroepen. Het is ook zinvol de identiteit van de cliënt (zeker als het om een rechtspersoon gaat) vast te stellen. De richtlijnen met betrekking tot deze problematiek zijn echter noodgedwongen erg vaag en voor de hand liggend. De problemen ontstaan immers pas bij het toepassen van de richtlijnen en dan blijken situaties waarbij advocaten verwijtbaar betrokken kunnen worden geacht bij criminele handelingen, afgezien van de gevallen waarbij sprake is van strafrechtelijke betrokkenheid, veel moeilijker vast te stellen. Hiervoor geven de richtlijnen weinig houvast. Bij veel van de gevallen die Van de Bunt onder deze noemer brengt, kan men zich afvragen of er nu sprake is van verwijtbare betrokkenheid of gewone legitieme rechtsbijstand, omdat de verwijtbaarheid vaak niet berust op de activiteiten van de advocaat op zichzelf maar op de suggestie dat de advocaat op het moment dat hij rechtsbij-

13 Zie ook noot 4 en ook Mr. T. de Waard, Richtlijnen ter voorkoming van betrokkenheid van de advocaat bij criminele handelingen, NJB 1994, p. 1441-1444.

14 Bijlage X bij Inzake Opsporing; de 29 gevallen van verwijtbare betrokkenheid van advocaten bij georganiseerde criminaliteit zijn ook weergegeven in de rubriek Advocatuur van D&D 1996, p. 269 e.v.

15 Zie voor kritiek: G. Spong, Voor criminele advocaten bestaat geen enkel bewijs, NRC Handelsblad 16 september 1995; Rubriek Advocatuur D&D 1995, p. 1118-1119 en 1996 p. 274; Th.A. de Roos en G.P.M.F. Mols, Rechtsbijstand, toetsing en rechtsbescherming en het rapport-Van Traa, p. 206-209; L.A.H.J.M. Quant, Conclusie na enquête, Advocatenblad 1996, p. 240/241.

16 Voornamelijk om te voorkomen dat aan de geheimhoudingsplicht of het verschoningsrecht van de advocaat zal worden getornd door bijvoorbeeld de Wet MOT ook op advocaten van toepassing te laten zijn is gekozen voor de weg van interne zelfregulering.

17 Richtlijnen ter voorkoming van betrokkenheid van de advocaat bij criminele handelingen (ook wel Richtlijnen van de Commissie-Bruyninckx genoemd), Advocatenblad 1995, p. 809-814; zie ook Mr. T. de Waard, Richtlijnen ter voorkoming van betrokkenheid van de advocaat bij criminele handelingen, NJB 1994, p. 1441-1444.

Op grond van voornoemde interpretatie van de richtlijnen ter voorkoming van criminaliteit, ontstaat de indruk dat de advocatuur meer bezig is haar eigen belangen veilig te stellen dan die van haar cliënten

stand verleende wist dat hij 'meewerkte' aan criminele handelingen.

Een goed voorbeeld vormt de casus van Mr Oscar Hammerstein, die als één van de 29 gevallen door Van de Bunt wordt gemeld en als volgt onder geval 17 wordt beschreven: 'Een civiele advocaat wordt te hulp geroepen om een groot banktegoed bij een Zwitserse bank, waarop inmiddels door de Nederlandse justitie beslag is gelegd, te redden. De gevonden oplossing is eenvoudig: doe het voorkomen alsof het geld niet van drughandel afkomstig is, maar van eerzame handel. De handelaar A wordt bereid gevonden om het spel mee te spelen. De advocaat wordt strafrechtelijk valsheid in geschrifte verweten, omdat hij een notariële akte van de herkomst van het geld valselijk door de notaris heeft doen opmaken. Het verweer van de advocaat is dat hij slechts gevolg heeft gegeven aan de wensen van zijn cliënt (A) en niet heeft geweten (en hoefde te weten) dat het geld niet van hem afkomstig was. Hoewel het gerechtshof de verdachte vrijspraak van medeplichtigheid aan valsheid in geschrifte, was het hof van oordeel dat de advocaat "onzorgvuldig" had gehandeld door na te laten vragen over de herkomst van geld te stellen'.

Van belang is te weten dat het hof in het vrijsprekende arrest ten aanzien van Hammerstein weliswaar heeft overwogen dat Hammerstein zorgvuldiger te werk had kunnen gaan, maar dat uit dit onzorgvuldige gedrag niet het voor een veroordeling ter zake van medeplichtigheid of medeplegen van valsheid in geschriften, vereiste opzet, ook niet in de voorwaardelijke vorm, kan worden afgeleid¹⁸.

Is Hammerstein nu verwijtbaar betrokken geweest bij criminele activiteiten? Van de Bunt verstaat onder verwijtbare betrokkenheid naast het welbewust en opzettelijk meewerken aan criminele handelingen, het niet in acht nemen van de nodige zorgvuldigheid waardoor de beroepsuitoefening wordt misbruikt voor criminele doeleinden. Gelet op het vrijsprekende arrest van het hof is van verwijtbare betrokkenheid in de zin van het doelbewust en opzettelijk meewerken aan criminele handelingen geen sprake, zelfs niet in de zin van voorwaardelijk opzet.

Dan resteert de categorie dat de nodige zorgvuldigheid niet in acht is genomen. Deze categorie is problematisch, zeker ingeval deze in acht te nemen zorgvuldigheid pas later wordt getoetst aan het in de strafzaak tegen een cliënt vergaarde bewijs. Achteraf kan uiteraard gemakkelijk geconcludeerd worden dat de advocaat zorgvuldiger had kunnen handelen, omdat door zijn activiteiten of adviezen criminele handelingen zijn gefaciliteerd. Maar betekent dit ook dat de advocaat dit, zonder de informatie die achteraf in een strafzaak is vergaard, op voorhand had moeten weten? Oftewel gebiedt de zorgvuldigheid de advo-

caat dat hij zijn diensten moet weigeren zolang de stellingen van een cliënt – zoals bijvoorbeeld in het geval van Hammerstein, dat hij rechthebbende is van een tegoed – niet in rechte zijn komen vast te staan? Hammerstein zei in een interview in NRC Handelsblad d.d. 23 december 1995 dat hij in dat geval onderzoek had moeten doen naar een feit waar de FIOD na jaren onderzoek niet achter is gekomen. Onduidelijk blijft derhalve hoever een advocaat moet gaan in het onderzoeken van de juistheid van de informatie van zijn cliënt.

De in acht te nemen zorgvuldigheid leidt tot een wellicht te angstige houding bij de advocatuur om aan cliënten rechtsbijstand te verlenen in zaken waarin een cliënt niet prima facie (bij de intake) kan aantonen dat zijn belangen legitiem en rechtvaardig zijn. De advocaat weigert dan zijn diensten uit vrees later van verwijtbare betrokkenheid bij criminele handelingen te worden beschuldigd. Een dergelijke defensieve houding blijkt ook uit interne richtlijnen die bijvoorbeeld door het advocatenkantoor Houthoff te Amsterdam worden gehanteerd bij het aannemen en screenen van nieuwe cliënten, welke richtlijnen als cursusmateriaal bij de cursus 'Voorkoming van betrokkenheid bij criminaliteit', die reeds een aantal malen door de NOVA is georganiseerd, zijn gevoegd. Volgens deze interne richtlijnen dienen de diensten aan (nieuwe) cliënten – na een screeningsprocedure – te worden geweigerd indien aan de hand van de verstrekte gegevens tijdens het intakegesprek of op grond van de indrukken tijdens het intakegesprek, twijfels ontstaan ten aanzien van de 'bona fides' van de cliënt. Ook als er geen harde aanwijzingen zijn dat deze twijfels terecht zijn. Als de diensten, die van de advocaat gevraagd worden, geschikt zouden kunnen zijn om een rol te spelen in een criminele opzet, zonder dat van een dergelijke opzet blijkt, dan zou onbekendheid met een (rechts)persoon doorslaggevend moeten zijn bij de weigering van een cliënt. Kennelijk realiseert men zich bij het kantoor Houthoff tot welke situaties een dergelijk terughoudend beleid kan leiden. Als laatste bepaling van de richtlijnen is opgenomen: 'Het procesmonopolie en de bijzondere deskundigheid van de advocaat brengt mee dat onder bepaalde omstandigheden (niet alleen in strafzaken) ook een crimineel niet van rechtsbijstand dient verstoken te blijven. Een besluit hierover zou wellicht door de Deken dienen te worden genomen, die dan tevens de in zijn of haar ogen meest geschikte advocaat kan vragen bijstand te verlenen'. Wordt hier nu daadwerkelijk bedoeld dat een crimineel – nog afgezien van de vraag op welke wijze wordt vastgesteld dat iemand crimineel is – in principe van rechtsbijstand verstoken zou moeten blijven tenzij het gelet op het procesmonopolie niet anders kan?

Op grond van voornoemde interpretatie van

18 De belangrijkste overwegingen van het hof zijn weergegeven in de rubriek Advocatuur, Geen schadevergoeding ex art. 89 Sv voor Mr. O. Hammerstein wegens 'verwijtbare betrokkenheid' bij strafbaar feit, D&D 1996, p. 274–275.

de richtlijnen ter voorkoming van betrokkenheid bij criminele handelingen, ontstaat de indruk dat de advocatuur meer bezig is haar eigen belangen veilig te stellen, dan die van haar cliënten. Deze indruk wordt nog versterkt door art. 6 van de Richtlijnen ter voorkoming van betrokkenheid van de advocaat bij criminele handelingen waarin de betaling van het honorarium geregeld is, welke betaling volgens de richtlijn giraal dient te geschieden. De gedachte achter deze richtlijn is volgens de toelichting op dit artikel dat deze regel zal worden meegewogen bij de beoordeling van de vraag of de advocaat zich aan (schuld)heling heeft schuldig gemaakt indien de advocaat niet op grond van een toevoeging optreedt en ernstige twijfel bestaat omtrent de (criminele) herkomst van gelden waarmee de honorering geschiedt. Indien het gaat om 'noodzakelijke rechtsbijstand' en er niet overmatig wordt gedeclareerd dan zou de advocaat ook geld waarvan hij denkt dat dit van misdrijf afkomstig is kunnen aannemen mits hij zich maar giraal laat betalen. Opmerkelijk is het navolgende onderdeel van de toelichting: 'Met betrekking tot art. 6 lid 2 kan nog worden opgemerkt dat in beginsel alle gegevens die betrekking hebben op de werkzaamheden die 'des advocaats' zijn onder de geheimhoudingsplicht vallen. Hieronder valt in beginsel ook het blote feit dat een cliënt zich tot een advocaat heeft gewend. Dit heeft tot gevolg dat ook financiële gegevens die betrekking hebben op de honorering van werkzaamheden van de advocaat (immers hieruit kan worden opgemaakt dat de cliënt de advocaat geconsulteerd heeft) onder de geheimhoudingsplicht vallen. Strikt genomen zou dit moeten berekenen dat de cliënt de keuze moet hebben de declaratie van zijn advocaat desgewenst contant te voldoen. Dit zou ervoor pleiten dat de voorwaarde van het girale verkeer alleen geldt voor derdengelden en juist niet voor betalingen van het honorarium van de advocaat. Het lijkt tegenstrijdig te bepalen dat de advocaat gelden waarvan hij kan vermoeden dat deze besmet zijn mag aannemen ter honorering van zijn werkzaamheden en vervolgens via deze regel de cliënt te verplichten het honorarium giraal te betalen, zodat deze zich kan blootstellen aan een melding in het kader van de wet MOT (in geval van een 'ongebruikelijke transactie' van meer dan f 25.000) en aldus zichzelf kan belasten. Ondanks het principiële bezwaar meende de Algemene Raad tot deze keuze te moeten komen.' Uit deze toelichting kan niet anders worden afgeleid dat de Orde in ruil voor het (relatief) veilig accepteren van besmet geld als honorarium, bereid is via een omweg de geheimhoudingsplicht op te heffen waardoor de cliënt gedwongen kan worden zichzelf te belasten. Een dergelijke 'deal' met justitie¹⁹ getuigt van een weinig principiële opstelling in de belangenbehartiging van cliënten.

19 Deze afspraken zijn gemaakt in samenspraak met het College van Procureurs-Generaal, welk College overigens niet de toezegging heeft willen doen dat indien een advocaat geheel conform de richtlijnen heeft gehandeld, nooit zal worden overgegaan tot vervolging van de advocaat wegens (schuld) heling, zie D&D, 1996, rubriek OM en Rechter, p. 76.

De huiszoeking in het kantoor van Sjocrona cum suis

Naar aanleiding van de inbeslagneming van stukken op 12 en 13 februari 1996 bij het kantoor Sjocrona, van Stigt de Roos en Pen (SSRP), heeft SSRP tengevolge van de hieraan gegeven publiciteit ook zelf een persbericht uitgegeven en de volgende gang van zaken geschilderd.

Van Eijck (partner in SSRP) bezoekt de in verzekering gestelde L., een politieagent verdacht van corruptie, met welke cliënt hij niet eerder in contact is geweest. L. zegt in het bezit te zijn van stukken die gebruikt kunnen worden voor de verdediging. Deze stukken zijn vervolgens aan Van Eijck ter beschikking gesteld en bleken uit een persoonlijk dagboek van L. alsmede officiële CID-documenten te bestaan. Tijdens een van de verhoren van L., waarbij Van Eijck niet aanwezig mocht zijn, heeft L. de politie geïnformeerd dat de betreffende stukken bij Van Eijck berusten.

In overleg met L. heeft Van Eijck zich tegenover de politie bereid verklaard alle stukken aan justitie af te geven en voor wat betreft het dagboek onder de voorwaarde dat door hem aan te geven delen van het dagboek door de officier van justitie aan het procesdossier zouden worden toegevoegd, nu dat in het belang van de verdediging was. Dit verzoek werd door de officier van justitie van de hand gewezen. Ook een voorstel de stukken te depneren onder de Deken werd van de hand gewezen met de mededeling van de officier dat tot huiszoeking ter inbeslagneming zou worden overgegaan. Op 12 februari 1996 heeft de rechter-commissaris, vergezeld door officier van justitie en de plaatselijk Deken in de Rotterdamse vestiging van SSRP een kopie van het dagboek in beslag genomen, onder protest van de advocaten die een beroep deden op het verdedigingsbelang en het verschoningsrecht.

Diezelfde avond werden door de officier van justitie in de Haagse vestiging van SSRP de officiële CID-documenten en het origineel van het persoonlijke dagboek in beslag genomen (die vrijwillig werden afgegeven). Desgevraagd deelde de aanwezige advocaat mede dat zich nog een kopie van het dagboek in een kluis bevond.

De maatschap SSRP heeft zich vervolgens, na nachtelijk beraad, op het standpunt gesteld dat deze kopie niet vrijwillig zou worden afgegeven nu het verdedigingsbelang zich daartegen verzette. Op 13 februari 1996 is dit standpunt aan de rechter-commissaris en de officier van justitie medegedeeld, die daarop in de Haagse vestiging van SSRP, nadat hen op formeel juridische gronden de toegang werd geweigerd, onder protest op basis van de geheimhoudingsplicht, het verschoningsrecht en het verdedigingsbelang, de kopie van het dagboek in beslag hebben genomen. Tegen de inbeslagneming is door SSRP beklag gedaan

bij de Rechtbank Rotterdam. Op het moment van het schrijven van dit artikel zijn de klagschriften nog niet behandeld.

Deze inbeslagneming roept een aantal vragen op:

- a. Waren de door L. aan Van Eijck in bewaring gegeven stukken, gelet op de bepalingen met betrekking tot de huiszoeking bij geheimhouders, voor inbeslagneming vatbaar?
- b. Kon op 13 februari 1996 nog geweigerd worden de kopie van het dagboek af te staan met een beroep op de geheimhoudingsplicht en het verschoningsrecht, nu het origineel reeds in het bezit van justitie was?
- c. Zou het verdedigingsbelang, dat delen van het dagboek aan het strafdossier zouden worden toegevoegd, op een andere wijze kunnen worden veiliggesteld?

Voor de beantwoording van de onder a gestelde vraag, moet eerst worden bekeken waarover, volgens de huidige stand van de jurisprudentie, het verschoningsrecht van de advocaat zich uitstrekt, hetgeen directe gevolgen heeft voor de inbeslagnemingsbevoegdheid bij geheimhouders ex art. 89 Sv.

Ingevolge art. 218 Sv komt aan de advocaat een verschoningsrecht toe met betrekking tot hetgeen waarvan de wetenschap aan hem als zodanig is toevertrouwd²⁰. Dit verschoningsrecht vloeit voort uit de geheimhoudingsplicht van de advocaat die dient tot waarborg van de vertrouwensrelatie tussen advocaat en cliënt. Cliënten moeten vrijelijk hun advocaat kunnen raadplegen zonder dat zij hoeven te vrezen voor openbaarmaking van hetgeen zij hun advocaat hebben toevertrouwd.

Volgens een beschikking van de Hoge Raad²¹ is, zelfs indien de cliënt de advocaat toestemming geeft de aan de advocaat toevertrouwde informatie aan derden te verstrekken, de advocaat niet verplicht dit te doen. De Hoge Raad overweegt: 'Een andere opvatting zou er immers toe leiden dat het oordeel omtrent de geloofwaardigheid van hen die zich tot de betreffende vertrouwenspersoon hebben gewend, ongunstig zouden kunnen worden beïnvloed door hun weigering hem uit zijn geheimhoudingsplicht te ontslaan, zodat de vrees dat zij daardoor naderhand tot een zodanig ontslag zouden worden genoopt hen ervan zou kunnen weerhouden de hulp van die vertrouwenspersoon in te roepen of zich vrijelijk tegenover hem uit te spreken.'

Het verschoningsrecht strekt zich ook uit tot hetgeen waarvan de advocaat door mededelingen van derden, observaties of berichten van collegae kennis krijgt en kan zich ook uitstrekken tot het blote feit dat de cliënt zich tot de advocaat heeft gewend²². Uit art. 98 Sv, dat betrekking heeft op huiszoeking en inbeslagneming bij verschoningsgerechtigden vloeit voort dat ook brieven

of geschriften waarover de geheimhoudingsplicht zich uitstrekt onder het verschoningsrecht vallen. Volgens art. 98 Sv kunnen deze stukken niet zonder toestemming van de geheimhouder in beslag worden genomen. Uitzondering hierop vormen de brieven en geschriften die het voorwerp van het strafbare feit uitmaken (bijvoorbeeld vals opgemaakte stukken die bij de advocaat zijn gedeponeerd)²³. Voor de vraag wie nu beoordeelt of stukken voorwerp van een strafbaar feit uitmaken is het arrest van de Hoge Raad van 22 november 1991, NJ 1992, 315 van belang, waarin de Hoge Raad bepaalde dat het oordeel omtrent de vraag of brieven of geschriften objecten van verschoningsrecht zijn, in beginsel toekomt aan de verschoningsgerechtigde zelf, welk standpunt door de organen van politie en justitie moet worden geëerbiedigd, tenzij er redelijkerwijs geen twijfel over kan bestaan dat dit standpunt onjuist is.

Gelet op het bovenstaande kan worden geconcludeerd dat het dagboek van L., dat in het belang van de verdediging aan Van Eijck was toevertrouwd, onder de geheimhoudingsplicht en derhalve ook onder het verschoningsrecht van Van Eijck viel.

Ook indien L. tegenover de politie en Van Eijck zou hebben aangegeven dat dit dagboek aan justitie zou moeten worden overhandigd, kon Van Eijck zich, gelet op de uitspraak van de Hoge Raad van 22 november 1991, NJ 1992, 315, op het standpunt stellen dat dit stuk niet in beslag zou mogen worden genomen. In dit geval is goed voorstelbaar dat L. tijdens de politieverhoren onder druk stond en niet goed kon beoordelen of het wel in zijn belang was, toestemming te geven tot afgifte van dit dagboek. Dan is het aan de advocaat en verschoningsgerechtigde te bepalen of hij het in het belang van de cliënt acht desbetreffend stuk aan justitie af te geven. Uiteraard kan de advocaat niet tegen de uitdrukkelijke wil van zijn cliënt blijven weigeren dit stuk af te geven, maar daartoe is nodig dat de advocaat de gelegenheid krijgt deze kwestie met zijn cliënt goed door te praten en is het wellicht ook nodig meer inzicht te verkrijgen in het bewijsmateriaal dat inmiddels tegen de cliënt is vergaard. Zolang de advocaat hiertoe geen adequate gelegenheid wordt gegeven, en het lijkt erop dat in de onderhavige casus daar weinig gelegenheid toe werd geboden, kan de advocaat zich ons inziens volkomen legitiem op het standpunt stellen dat hij het betreffend stuk niet afgeeft.

Dit zou anders zijn indien het dagboek voorwerp van het strafbare feit zou uitmaken waarvan L. werd beschuldigd. Immers in dat geval zou inbeslagneming ook zonder toestemming van de advocaat mogelijk zijn, want dergelijke stukken vallen niet onder de geheimhoudingsplicht. Het is echter in die situatie aan de advocaat om uit te maken of dit het geval is

Volgens een beschikking van de Hoge Raad is, zelfs indien de cliënt de advocaat toestemming geeft de aan de advocaat toevertrouwde informatie aan derden te verstrekken, de advocaat niet verplicht dit te doen

20 Zie Th.A. de Roos en J. Serrarens, *Advocaten in strafzaken en criminele gelden*, in P.C. van Duyne, J.M. Reijntjes, C.D. Schaap (red.), *Misdaadgeld*, 1993, p. 128-132 en G.J.M. Corstens, *het Nederlands Strafproces*, p. 130-133, met literatuurverwijzing.

21 HR I maart 1985, NJ 1986, 173.

22 Corstens, a.w. p. 132.

23 Zie T&C Sv (Cleiren/Nijboer), de aantt. bij art. 98 en Corstens a.w. p. 435-439.

***Komt aan de advocaat
nog een beroep op zijn
geheimhoudingsplicht
c.q. verschoningsrecht
toe, als de originele
stukken vrijwillig zijn
afgegeven en in bezit
van justitie zijn***

en alleen als het apert duidelijk is, dat het dagboek voorwerp zou zijn van het strafbare feit of tot het begaan ervan zou hebben gediend, zou inbeslagneming mogelijk kunnen zijn. Aangezien de inhoud van het dagboek ons niet bekend is, kan deze vraag hier niet beantwoord worden. In de verdere bespreking van de casus nemen wij aan dat het dagboek geen voorwerp vormt van een strafbare feit of tot het begaan daartoe heeft gediend. Op zichzelf is dit ook wel aannemelijk. Wat maakt het uit of L. zijn ervaringen (wij gaan ervan uit dat in een dagboek ervaringen worden beschreven) mondeling aan zijn advocaat heeft medegedeeld of dit in schriftelijke vorm heeft gedaan?²⁴

Komt aan de advocaat nog een beroep op zijn geheimhoudingsplicht c.q. verschoningsrecht toe, als de originele stukken vrijwillig zijn afgegeven en in bezit van justitie zijn? Het gaat uiteindelijk alleen om het dagboek, omdat de CID rapporten zonder meer vrijwillig zijn afgegeven. Over de vraag of ook het dagboek vrijwillig is afgegeven verschillen volgens de persberichten de lezingen van SSRP en justitie. Volgens SSRP is dit niet het geval en volgens justitie wel. Indien het dagboek op 12 februari vrijwillig is afgegeven, dan valt niet in te zien waartoe een beroep op geheimhoudingsplicht op 13 februari 1996 nog zou dienen. Dit kan echter anders liggen indien ten aanzien van de inbeslagneming van het originele dagboek (in de Haagse vestiging van SSRP) weer een beroep op de geheimhoudingsplicht is gedaan en dit stuk desalniettemin in beslag is genomen. In dat geval is een beroep op de geheimhoudingsplicht niet 'verwerkt'.²⁵ Het recht van de advocaat, zelf uit te maken of dit dagboek voorwerp is van een strafbaar feit of tot het plegen daartoe heeft geleid, lijkt door de inbeslagneming echter te zijn prijsgegeven. Of de advocaat terecht een beroep op zijn geheimhoudingsplicht heeft gedaan en het dagboek derhalve niet in beslag had mogen worden genomen, zal door de rechtbank in het kader van een klaagschriftprocedure worden beslist.

Duidelijk is echter dat er naast de schending van het verschoningsrecht in casu nog een ander belang op het spel staat. Van Eijck wilde de aan hem toevertrouwde stukken wel afgeven indien (delen van) het dagboek aan het procesdossier zouden worden toegevoegd in het belang van de verdediging.

Hier blijkt de betrekkelijk zwakke positie van de verdediging als het gaat om toevoegen van stukken aan het procesdossier. Het is in principe aan het OM te bepalen welke stukken aan het dossier worden toegevoegd. Tenzij de verdediging zelf in het bezit is van stukken, is zij afhankelijk van de medewerking van de officier van justitie of later de zittingsrechter, stukken die tijdens het opsporingsonderzoek zijn vergaard aan het dossier te laten toevoegen.

In het onderhavige geval had Van Eijck c.q.

de maatschap SSRP het verdedigingsbelang, zonder later afhankelijk te worden van de beslissing van de zittingsrechter of in het onderhavige geval de rechter in raadkamer, alleen veilig kunnen stellen door het nog harder te spelen dan zij al hebben gedaan. Zij hebben de laatste kopie van het dagboek – weliswaar onder protest – aangewezen zodat het in beslag genomen is kunnen worden, zonder dat er daadwerkelijk een huiszoeking hoefde plaats te vinden. Het zou voor de rechter-commissaris aanzienlijk moeilijker zijn geweest het dagboek te vinden, indien dit niet gebeurd was en de plaatselijk Deken bij een daarna onvermijdelijk plaatsvindende echte huiszoeking, zijn taak adequaat zou hebben vervuld en zou hebben gewaarborgd dat de huiszoeking zich niet zou uitstrekken over stukken die onder de geheimhoudingsplicht vallen²⁶. Maar ja, zeker achteraf staan de beste (en dapperste) stuurlied altijd aan wal.

Tot besluit

De ontwikkelingen rondom de strijd tegen de georganiseerde misdaad accentueren de latente behoefte aan een meer effectieve strafrechtspleging. De operationalisering van die gedachte heeft ook gevolgen voor de wijze waarop tegen de verdediging in strafzaken wordt aangekeken en mitsdien voor de mogelijkheden welke aan de verdediging worden gelaten om terzake effectief op te treden. De defensieve attitude die de advocatuur uiteraard niet vreemd is, faciliteert de marginalisering van de verdediging in strafzaken, althans biedt weinig perspectief voor een opwaardering van de verdediging in strafzaken met name in die zaken waarin proactief wordt gerechercheerd en geheime trajecten worden gebruikt. Zowel de voorstellen van de Commissie-Van Traa als andere recente voorstellen tot wijziging van het strafprocesrecht en de richtlijnen van de Orde van Advocaten bevestigen de indruk dat de verdediging in strafzaken vooral wordt gezien als een verlengstuk van de cliënt dat in de praktijk tot overlast en oponthoud leidt. Uit diverse incidenten die de strafrechtadvocaatuur betreffen blijkt dat deze benadering tenminste het gevaar in zich bergt dat de verdediger in strafzaken steeds vaker en uitdrukkelijker door de overheid in het nauw wordt gebracht en genoopt is tot een defensieve houding die niet leidt tot een opwaardering van de effectiviteit van de verdediging in strafzaken. Het wordt naar onze mening hoog tijd dat de strafrechtadvocaatuur een serieus tegengeluid laat horen teneinde haar positie te verstevigen, niet omwille van haarzelf maar in het belang van de verdachte en van de rechtsstaat. Er zijn voldoende aanknopingspunten voor een tegenoffensief. Het Hof in Straatsburg lijkt vooralsnog harder te lopen dan dat de Nederlandse Balie kan bijbenen.

²⁴ Het is de vraag of het meedelen van opzichzelf vertrouwelijke informatie door een verdachte tevens ambtenaar aan zijn raadsman ten behoeve van de verdediging een schending van de geheimhoudingsplicht oplevert. Bevestigende beantwoording van deze vraag zou kunnen betekenen dat een effectieve verdediging niet mogelijk is zonder dat de verdachte telkenmale het strafbare feit pleegt van schending van zijn ambtsgeheim.

²⁵ Zie voor een vergelijkbare casus HR 29 maart 1994, NJ 1994, p. 537.

²⁶ Zie de nog steeds instructieve handleiding bij bezoek (fiscale) opsporingsambtenaren. Bijlage bij *Advocatenblad* 1986, afl. 18, 'De geheimhoudingsplicht van de advocaat' genaamd, waarin gedetailleerde richtlijnen terzake huiszoeking bij advocaten zijn opgenomen.